

PISM

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

STRATEGIC FILE

NR 1 (140), CZERWIEC 2025 © PISM

Redakcja: Jarosław Ćwiek-Karpowicz, Wojciech Lorenz

Rola Francji w przemianach politycznych na Bliskim Wschodzie

Amanda Dziubińska

Sara Nowacka

Michał Wojnarowicz

Francja dąży do zwiększenia wpływów na Bliskim Wschodzie, nawiązując strategiczne partnerstwa z poszczególnymi państwami i mediując w konfliktach regionalnych. Po wybuchu wojny Izraela z Hamasem w październiku 2023 r. i rozszerzeniu się jej na Liban stała się najbardziej zaangażowanym w kryzys państwem europejskim. Podobnie po obaleniu reżimu Baszara al-Asada w Syrii w największym stopniu włączyła się w rozmowy z nowymi władzami. Swoją aktywność w regionie Francja będzie próbowała zdyskontować w relacjach transatlantyckich oraz przy tworzeniu polityki UE wobec Bliskiego Wschodu.

PISM STRATEGIC FILE

Po ataku Hamasu na Izrael 7 października 2023 r. nastąpił szereg strukturalnych zmian politycznych na Bliskim Wschodzie. Osłabienie Hezbollahu w efekcie działań Izraela umożliwiło wybór prezydenta i powołanie nowego rządu w Libanie. Upadek reżimu Baszara al-Asada na skutek ofensywy syryjskich rebeliantów rozpoczął natomiast proces transformacji tego państwa i odbudowy instytucji politycznych¹. Jednocześnie trwająca wojna w Strefie Gazy i katastrofa humanitarna trwale zmieniły dynamikę w konflikcie izraelsko-palestyńskim.

Zaangażowanie na Bliskim Wschodzie wyróżnia Francję spośród pozostałych państw UE i jest elementem jej mocarstwowej polityki. Prezydent Emmanuel Macron, główny inicjator polityki wobec tego regionu, chce wykorzystać zmiany na Bliskim Wschodzie do zwiększenia wpływów Francji,

Na aktywność Francji na Bliskim Wschodzie rzutuje kontekst jej polityki wewnętrznej i obecności licznej społeczności arabskiej i żydowskiej.

a w konsekwencji także do zacieśniania współpracy gospodarczej i otwarcia możliwości inwestycyjnych dla francuskich przedsiębiorstw. W nowych uwarunkowaniach politycznych widzi także szansę na ograniczenie wpływów Rosji i Iranu w regionie oraz zwiększenie skuteczności walki z terroryzmem. Francuskie władze dążą do nowego otwarcia w relacjach z państwami Bliskiego Wschodu,

podkreślając stabilizujący charakter swojego zaangażowania – w postaci wsparcia rozwiązania dwupaństwowego w konflikcie izraelsko-palestyńskim, wzmocnienia związków z Libanem i pomocy nowym władzom Syrii. Na aktywność Francji rzutuje także kontekst jej polityki wewnętrznej i obecności licznej społeczności arabskiej i żydowskiej.

Polityka Francji w ostatnich latach

Izrael i Palestyna

Polityka Francji tradycyjnie charakteryzowała się dużym zaangażowaniem w relacje z obiema stronami konfliktu izraelsko-palestyńskiego² i konsekwentnym dyplomatycznym wsparciem rozwiązania dwupaństwowego (np. w ramach konferencji pokojowych organizowanych w Paryżu w latach 2016–2017). Od początku prezydentury Emmanuela Macrona francuskie władze dążą do regularnych i częstych kontaktów z władzami izraelskimi i palestyńskimi, czego wyrazem były m.in. spotkania w Paryżu z premierem Benjaminem Netanjahu (2017 r., 2023 r.), prezydentem Autonomii Palestyńskiej (AP) Mahmudem Abbasem (2017 r., 2022 r.) oraz wizyta Macrona w Izraelu i AP w 2020 r. Z perspektywy Izraela ważnym czynnikiem wpływającym na częstotliwość kontaktów jest status Francji jako strony w negocjacjach dotyczących irańskiego programu nuklearnego. Spośród zaangażowanych w regionie państw zachodnich francuską dyplomację wyróżnia konsekwentna krytyka polityki Izraela względem Palestyńczyków³, w szczególności rozwoju osiedli na Zachodnim Brzegu i we Wschodniej Jerozolimie. Na zaangażowanie Francji w tym mieście wpływa też fakt, że sprawuje ona opiekę nad kilkoma chrześcijańskimi miejscami kultu. Źródło sporów w relacjach bilateralnych stanowi sytuacja diaspory żydowskiej we Francji, z której ok. 40 tys. osób w ostatniej dekadzie wyemigrowało do Izraela, przede wszystkim na skutek pogarszającej się sytuacji bezpieczeństwa w związku ze wzrostem antysemickiej przemocy. Proces ten aktywnie wspierały władze izraelskie, natomiast stosowane przez nie zachęty wywoływały z kolei protesty strony francuskiej. Innym przedmiotem napięć były wzajemne zarzuty ingerowania w wewnętrzne procesy polityczne, m.in. wsparcie ministrów w rządzie Netanjahu dla skrajnie prawicowego Zjednoczenia

¹ S. Nowacka, A. Spancerska, M. Wojnarowicz, *Krajobraz po bitwie – przyszłość Syrii i Bliskiego Wschodu po upadku reżimu Asada*, „Biuletyn PISM”, nr 191 (3001), 19 grudnia 2024 r., www.pism.pl.

² S. Nowacka, M. Wojnarowicz, Sz. Zaręba, *Konflikt izraelsko-palestyński 2020. Rok złego przełomu*, Raport PISM, czerwiec 2020, www.pism.pl.

³ M. Wojnarowicz, *Polityczne implikacje wojny z Hamasem dla Izraela*, „Biuletyn PISM”, nr 153 (2774), 27 października 2023 r., www.pism.pl.

PISM STRATEGIC FILE

Narodowego (RN) w trakcie wyborów parlamentarnych we Francji w 2024 r. czy kontakty prezydenta Macrona z izraelską opozycją.

Liban

Liban pozostaje głównym obszarem zaangażowania Francji na Bliskim Wschodzie – poprzez relacje z tym państwem usiłuje ona umocnić swoją pozycję w regionie, a także zwiększyć oddziaływanie na unijną politykę wobec niego. Kolejne władze Francji działały na rzecz stabilizacji i odbudowy Libanu, wykorzystując m.in. swój status jako nieformalnego inicjatora rozwiązań pokojowych (*penholdera*) w RB ONZ w sprawach dotyczących tego państwa. Jednym z celów Francji jest przywrócenie

Liban pozostaje głównym obszarem zaangażowania Francji na Bliskim Wschodzie.

wpływu w swojej jedynej byłej kolonii w regionie, w której nie ma silnego antyfrancuskiego resentymentu. Osłabienie znaczenia Francji w Libanie wynikało z kilku czynników. Po pierwsze było efektem utraty dominującej pozycji przez

wspieraną przez nią ludność chrześcijańską po podpisaniu w 1989 r. porozumienia z Taif, które zakończyło wojnę domową. Część francuskich wpływów została wówczas zastąpiona przez USA i Arabię Saudyjską, która wykorzystwała libańską diasporę (głównie wyznania sunnickiego) do umocnienia swojej roli w Libanie. Po drugie, biorąc pod uwagę siłę militarną i poparcie części Libańczyków dla Hezbollahu, Francja usiłowała prowadzić z tą organizacją dialog, co pozostawało w sprzeczności z działaniami USA. Ograniczyło także skuteczność wspólnych inicjatyw tych dwóch państw, mających na celu osłabienie Hezbollahu, takich jak rezolucja RB ONZ nr 1559 i 1701 czy propozycja 21-dniowego zawieszenia broni między Izraelem a Hezbollahem z października 2024 r. Skuteczność francuskich działań na rzecz mobilizowania pomocy dla Libanu, warunkowanej reformami politycznymi i gospodarczymi (jak np. na konferencji CEDRE w Paryżu w 2018 r.)⁴, była ponadto ograniczana przez korupcję, bezkarność władz i słabość libańskich instytucji.

Z perspektywy Francji kontynuacja międzynarodowego wsparcia, które ma zapobiegać całkowitemu upadkowi Libanu, jest też istotna w kontekście powiązań biznesowych z tym państwem. Obejmują one m.in. wydobywanie gazu przez TotalEnergies czy koncesje na zarządzanie terminalami w portach w Bejrucie i Trypolisie dla firmy transportowo-logistycznej CMA CGM.

Syria

Od początku wojny domowej w Syrii w 2011 r. Francja jednoznacznie odrzuciła współpracę z reżimem Baszara al-Asada. Ówczesny prezydent Nicolas Sarkozy był pierwszym zachodnim przywódcą, który otwarcie nawoływał do ustąpienia Asada z urzędu. Kolejni prezydenci popierali nakładanie sankcji, wspierali syryjską opozycję, a po użyciu przez Asada broni chemicznej we wschodniej Ghucie w 2013 r. – także inicjatywę interwencji militarnej (do której nie doszło ze względu na sprzeciw USA i Wielkiej Brytanii). Po rosyjskich działaniach zbrojnych po stronie syryjskiego reżimu w 2015 r., które pozwoliły Asadowi stopniowo odzyskać kontrolę nad większością terytorium państwa, Francja skoncentrowała się na zwalczaniu tzw. Państwa Islamskiego (PI), czego przykładem była prowadzona w Iraku i Syrii operacja „Chammal”. Od tamtej pory głównym elementem polityki francuskiej w Syrii pozostawała pomoc humanitarna kierowana do obszarów poza kontrolą reżimu i dla syryjskich uchodźców. Jednocześnie postawa Francji względem postępującej od 2018 r. normalizacji relacji państw bliskowschodnich i niektórych europejskich z Asadem była konsekwentnie krytyczna⁵, co miało kluczowy wpływ na kontynuację izolacji reżimu

Postawa Francji względem postępującej od 2018 r. normalizacji relacji państw bliskowschodnich i niektórych europejskich z Asadem była konsekwentnie krytyczna.

⁴ S. Nowacka, *Liban po wyborach*, „Biuletyn PISM”, nr 92 (2511), 7 czerwca 2022 r., www.pism.pl.

⁵ S. Nowacka, *Koniec izolacji? Dążenia państw arabskich do normalizacji stosunków z Syrią*, „Biuletyn PISM”, nr 83 (2281), 16 kwietnia 2021 r., www.pism.pl.

PISM STRATEGIC FILE

przez UE. Francuskie sądy, m.in. powołując się na przepisy o jurysdykcji uniwersalnej, sądziły ponadto i skazywały członków syryjskiego reżimu, a w 2023 r. i 2025 r. wydały nakazy aresztowania samego Baszara al-Asada.

Kontekst wewnętrzny

Na pozycjonowanie się Francji wobec konfliktów na Bliskim Wschodzie wpływa kontekst polityki wewnętrznej. We Francji mieszkają największe w Europie społeczności arabskie i żydowskie. Działania stron konfliktu zwiększyły ryzyko polaryzacji w kraju wokół problemu wspierania polityki Izraela i groziły przeniesieniem konfliktu izraelsko-arabskiego na terytorium Francji w postaci ataków wymierzonych w którąś z mniejszości. Na aktualną debatę krajową wokół charakteru zaangażowania Francji w regionie wpłynął szczególnie fakt, że w wyniku ataku Hamasu w październiku 2023 r. zginęło kilkudziesięciu obywateli francuskich, a kilku zostało pojmanych. Pogłębianiu polaryzacji sprzyjała aktywność i postawa dwóch skrajnych ugrupowań politycznych – lewicowej Francji Nieujarzmionej (LFI) i skrajnie prawicowego RN. Lider LFI – Jean-Luc Mélenchon – unikał potępienia działań zbrojnych Hamasu i obarczył odpowiedzialnością za atak izraelską okupację palestyńskiego terytorium, łącząc to z kwestiami antyimperializmu i antykolonializmu. RN z kolei konsekwentnie wspierało Izrael. Liderka ugrupowania Marine Le Pen poparła odwetowe działania zbrojne i wzięła udział w paryskim marszu przeciwko antysemityzmowi. RN usiłuje tym samym zerwać z antysemickim wizerunkiem i wzmocnić proces deradykalizacji⁶. Taka strategia spotyka się z pozytywnym odbiorem po stronie obecnego rządu Izraela, który w ostatnich latach wdraża politykę normalizacji z wybranymi europejskimi partiami skrajnej prawicy, m.in. właśnie z RN. Temat konfliktu izraelsko-palestyńskiego był także ważnym elementem francuskiej kampanii w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2024 r.

W pierwszych miesiącach po ataku Hamasu we Francji nasiliły się zarówno akty o charakterze antysemickim (takie jak przemoc fizyczna i słowna, ataki na obiekty żydowskie), jak i działania antymuzułmańskie (w szczególności niszczenie meczetów). W całej Francji odbyły się propalestyńskie marsze wzywające do zawieszenia broni w Strefie Gazy, ale też demonstracje poparcia dla Izraela. Wyrażanie solidarności z Palestyńczykami nie ograniczało się do mniejszości arabskiej, udział w demonstracjach był motywowany szerszym poczuciem niesprawiedliwości i współczucia wobec tego narodu. W obawie przed radykalizacją wzajemnych uprzedzeń obu mniejszości minister spraw wewnętrznych wydał 12 października 2023 r. dekret zakazujący propalestyńskich demonstracji. Poparcie dla Izraela wiąże się z kolei z dominującym wśród Francuzów przekonaniem, że deklarowany przez to państwo cel wyeliminowania Hamasu, będący przejawem walki z terroryzmem, jest uzasadniony (według czwartej fali barometru IFOP z 24 czerwca 2024 r. pogląd ten podzielało 56% badanych). Jednocześnie tylko 30% Francuzów wyraża sympatię dla Izraela⁷. Według badań opinii publicznej przeprowadzonych rok po atakach z 7 października społeczeństwo francuskie nie uległo dużej polaryzacji – większość Francuzów nie opowiada się po żadnej ze stron i ma tyle samo współczucia dla mieszkańców Izraela, co dla cywilnych ofiar w Strefie Gazy⁸.

Niektóre działania Macrona spotykały się z dezaprobatą jego bliskiego otoczenia i przedstawicieli francuskiej dyplomacji.

Niektóre działania Macrona spotykały się z dezaprobatą jego bliskiego otoczenia i przedstawicieli francuskiej dyplomacji. Wyrazem krytyki był np. list kilkunastu ambasadorów Francji

⁶ A. Dziubińska, *Wizja polityki zagranicznej Marine Le Pen*, „Biuletyn PISM”, nr 71 (2490), 22 kwietnia 2022 r., www.pism.pl.

⁷ *Le regard des Français sur le conflit israélo-palestinien et ses conséquences sur la France – Vague 4*, Ifop, 24 czerwca 2024 r., www.ifop.com.

⁸ *7 octobre, un an après : 73 % des Français sont préoccupés par l'antisémitisme et 61 % par l'islamophobie, selon un sondage*, Public Sénat, 7 października 2024 r., www.publicsenat.fr.

PISM STRATEGIC FILE

w państwach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej skierowany w listopadzie 2023 r. do ministerstwa spraw zagranicznych, w którym wskazali na negatywne skutki początkowego proizraelskiego stanowiska prezydenta w konflikcie Hamasu z Izraelem. Zwracali uwagę na brak zrozumienia dla takiej postawy wśród partnerów na Bliskim Wschodzie, sprzeczność z tradycyjnie zrównoważonym podejściem Francji, a nawet utratę wiarygodności w państwach arabskich i wpływów Francji w regionie.

Zwiększonemu zaangażowaniu Macrona w bliskowschodnią dyplomację w ostatnim czasie sprzyjają dwa dodatkowe czynniki. W kontekście polityki wewnętrznej są to ograniczone możliwości reformowania kraju przez partię prezydenta, osłabioną w wyniku przedterminowych wyborów parlamentarnych z ub.r.⁹ Brak zdolności do inicjowania strukturalnych zmian wewnętrznych sprzyjał aktywizacji Macrona na arenie międzynarodowej. Ponadto Francja była dotychczas bardziej skoncentrowana na wzmacnianiu relacji z państwami Afryki Północnej, jednak pogłębiający się kryzys w kontaktach z Algierią stanowi ograniczenie dla jej polityki wobec tego regionu i sprzyja większej aktywności na Bliskim Wschodzie¹⁰.

Francja wobec nowej dynamiki w regionie

Wojna Izraela z Hamasem

Wybuch wojny między Izraelem i Hamasem oraz sytuacja na terytoriach palestyńskich po 7 października 2023 r. wymusiły adaptację dotychczasowej francuskiej polityki. Władze chciały podkreślić wsparcie dla walki z terroryzmem i rolę Francji jako państwa współodpowiedzialnego za bezpieczeństwo na Bliskim Wschodzie. Stąd w pierwszej fazie Francja, podobnie jak większość państw UE, udzieliła jednoznacznego poparcia dla izraelskiego rządu. Prezydent Macron był jednym z pierwszych przywódców, którzy odwiedzili Izrael z wizytą solidarnościową kilka tygodni po ataku Hamasu. Francja kontynuowała bezpośrednie zaangażowanie w wymiarze bezpieczeństwa, wykorzystywała przy tym swoją obecność militarną w regionie, m.in. w Jordanii. Francuskie lotnictwo wsparło Izrael w odparciu irańskiego ataku rakietowego w kwietniu 2024 r., a siły morskie brały udział w unijnej misji morskiej „Aspides”, chroniącej żeglugę na Morzu Czerwonym i w Zatoce Adeńskiej przed atakami Hutich¹¹.

Jednocześnie wraz z rozpoczęciem izraelskiej operacji lądowej w Strefie Gazy oraz rosnącą w kolejnych miesiącach skalą zniszczeń, ofiar, a także przemocy na Zachodnim Brzegu narastała francuska krytyka działań rządu Netanjahu. Obok potępień retorycznych władze Francji w lutym 2024 r. zdecydowały o wprowadzeniu własnych sankcji przeciw organizacjom i przedstawicielom skrajnej izraelskiej prawicy ze środowisk osadniczych¹². Symbolicznym krokiem była odmowa udziału izraelskich firm sektora zbrojeniowego w targach obronnych odbywających się we Francji w czerwcu i wrześniu 2024 r. (anulowana następnie przez sąd) oraz poparcie dla Rezolucji ZO ONZ z września 2024 r., wzywającej Izrael do zakończenia okupacji Strefy Gazy i Zachodniego Brzegu. W październiku prezydent Macron wezwał do wstrzymania dostaw broni do Izraela, co spotkało się z ostrą krytyką izraelskich władz. Równolegle

W październiku prezydent Macron wezwał do wstrzymania dostaw broni do Izraela, co spotkało się z ostrą krytyką izraelskich władz.

⁹ A. Dziubińska, T. Zajac, *Wyzwania dla rządu Michela Barniera*, „Biuletyn PISM”, nr 170 (2980), 15 listopada 2024 r., www.pism.pl.

¹⁰ A. Dziubińska, *Promarokański zwrot w polityce Francji*, „Biuletyn PISM”, nr 180 (2990), 29 listopada 2024 r., www.pism.pl.

¹¹ M.A. Piotrowski, *Koalicja dla ochrony szlaku żeglugowego przez Morze Czerwone*, „Komentarz PISM”, nr 56/2023, 22 grudnia 2023 r., www.pism.pl.

¹² M. Wojnarowicz, *Sankcje USA i UE wobec izraelskiej skrajnej prawicy*, „Biuletyn PISM”, nr 73 (2883), 14 maja 2024 r., www.pism.pl.

PISM STRATEGIC FILE

w trakcie wojny Francja konsekwentnie podkreślała potrzebę większej ochrony ludności cywilnej, m.in. organizując już w listopadzie 2023 r. konferencję humanitarną w Paryżu, dokonując zrzutów pomocy do Strefy Gazy i wspierając ewakuację części rannych ze Strefy we współpracy z państwami arabskimi.

Pod koniec 2024 r. we francuskich działaniach uwidoczniła się konieczność odniesienia się do zmiany w amerykańskiej polityce po wygranej Donalda Trumpa w wyborach prezydenckich. Francja częściowo wycofała się z wcześniejszego wsparcia dla działań Międzynarodowego Trybunału Karnego, wskazując, że premier Netanjahu jest chroniony immunitetem względem wydanego wobec niego w listopadzie nakazu aresztowania¹³. Jednocześnie stanowczo odrzuciła amerykańską

Pod koniec 2024 r. we francuskich działaniach uwidoczniła się konieczność odniesienia się do zmiany w amerykańskiej polityce po wygranej Donalda Trumpa w wyborach prezydenckich.

propozycję zgłoszoną w trakcie rozejmu między Izraelem i Hamasem, która zakładała wysiedlenie ludności palestyńskiej ze Strefy Gazy, i wspólnie z UE, Niemcami, Włochami i Wielką Brytanią poparła zaprezentowany w marcu przez Ligę Państw Arabskich plan odbudowy zniszczonego obszaru,

kontrpropozycję dla zapowiedzi Trumpa. W kwietniu 2025 r. prezydent Macron wskazał na możliwość uznania niepodległości Palestyny przez Francję – francuskie władze dotychczas się wobec tego dystansowały. Francja poparła przegląd Umowy stowarzyszeniowej UE–Izrael, a we wspólnym oświadczeniu z władzami Wielkiej Brytanii i Kanady Macron zagroził podjęciem nowych działań w razie utrzymania blokady dostaw pomocy humanitarnej i rozwoju osadnictwa na Zachodnim Brzegu.

Sytuacja w Libanie

Od rozpoczęcia przez Hezbollah ataków na Izrael w październiku 2023 r. Francja zintensyfikowała działania w Libanie w dwóch obszarach. Po pierwsze zaangażowała się w próby mediacji między Hezbollahem a Izraelem, podkreślając konieczność całkowitego wdrożenia Rezolucji RB ONZ z 2006 r. nr 1701, która zakłada wycofanie się Hezbollahu z południa Libanu¹⁴. Po drugie odnosiła się do potrzeby ochrony suwerenności Libanu w kontekście grózb Izraela dotyczących inwazji na to państwo. W marcu 2024 r. z francuskiej inicjatywy UE przyjęła stanowisko podkreślające konieczność uniknięcia eskalacji w Libanie. Liban odwiedziły także liczne francuskie delegacje wysokiego szczebla. W kwietniu 2024 r. ówczesny minister spraw zagranicznych Stéphane Sejourne przedstawił władzom w Libanie i Izraelu propozycję planu, który miałby wesprzeć realizację założeń Rezolucji 1701. Nie zapobiegło to jednak dalszej eskalacji i izraelskiej inwazji na południowy Liban w październiku 2024 r. Po jej rozpoczęciu prezydent Macron zorganizował międzynarodową konferencję w Paryżu na temat mobilizacji pomocy dla Libanu. Zgromadzono środki w wysokości 1 mld dol. (w tym 100 mln dol. od Francji). Z tych pieniędzy 200 mln dol. będzie przeznaczane na szkolenie i wyposażenie libańskiej armii, co ma ułatwić rozmieszczenie jej przy granicy z Izraelem i uniemożliwić działalność Hezbollahu na tym terytorium. Jednocześnie wraz z eskalacją między Izraelem a Hezbollahem francuskie władze zintensyfikowały krytykę Izraela. Odniosły się w szczególności do ataków izraelskiej armii na żołnierzy i obiekty misji pokojowej UNIFIL (bierze w niej udział m.in. 700 francuskich i 230 polskich żołnierzy) oraz rosnącej liczby ofiar wśród cywilów¹⁵.

¹³ M. Wojnarowicz, Sz. Zaręba, *Międzynarodowy Trybunał Karny ściga przywódców Izraela i Hamasu*, „Biuletyn PISM” nr 183 (2993), 4 grudnia 2024 r., www.pism.pl.

¹⁴ S. Nowacka, *Wpływ wojny w Strefie Gazy na sytuację w Libanie*, „Biuletyn PISM”, nr 12 (2822), 29 stycznia 2024 r., www.pism.pl.

¹⁵ S. Nowacka, Sz. Zaręba, *Agendy i operacje pokojowe ONZ podczas eskalacji na Bliskim Wschodzie*, „Biuletyn PISM”, nr 161 (2971), 4 listopada 2024 r., www.pism.pl.

PISM STRATEGIC FILE

Zaangażowanie Francji okazało się niezbędne dla wynegocjowania zawieszenia broni między Hezbollahem a Izraelem 27 listopada 2024 r. Było to wynikiem istnienia otwartych kanałów komunikacji między reprezentantami Francji a liderami Hezbollahu, niemożliwych do uzyskania przez stronę amerykańską. Dzięki temu oraz biorąc pod

Zaangażowanie Francji okazało się niezbędne dla wynegocjowania zawieszenia broni między Hezbollahem a Izraelem 27 listopada 2024 r.

uwagę deklarację o zapewnieniu immunitetu Benjaminowi Netanjahu podczas potencjalnego pobytu we Francji, stała się ona stroną porozumienia oraz członkiem komitetu monitorującego wdrażanie zawieszenia broni (wraz z USA, Izraelem, Libanem i UNIFIL-em). W tej ostatniej roli Francję odróżnia od USA nacisk na ochronę integralności terytorialnej Libanu, co ma zostać osiągnięte na drodze całkowitego wycofania wojsk izraelskich z tego państwa. Z perspektywy Francji utrzymanie ich obecności w pięciu wioskach w Libanie zagraża odbudowie legitymacji państwa i armii libańskiej oraz zwiększa ryzyko powtórnego wzmocnienia Hezbollahu. Z tego powodu Francja zaproponowała rozmieszczenie w Libanie swoich wojsk zamiast armii izraelskiej, co jednak odrzucił rząd Netanjahu.

Drugim obszarem zaangażowania Francji w Libanie były działania na rzecz zakończenia trwającego tam od 2022 r. kryzysu prezydenckiego. Brak głowy państwa, a także tymczasowy charakter ówczesnego rządu ograniczały możliwość przeprowadzenia reform. Wybór prezydenta uniemożliwiał z kolei spory między partiami reprezentującymi zwyczajowo interesy poszczególnych grup wyznaniowych. Główną osią niezgody pozostawała rola Hezbollahu w polityce Libanu. Do tej pory organizacja blokowała wybór polityków, którzy nie sprzyjali jej interesom. Francja popierała zaś osobę zaproponowaną przez Hezbollah (która później zrezygnowała z ubiegania się o urząd), licząc, że dzięki temu uzyska przychylne stanowisko organizacji wobec preferowanego przez nią kandydata na urząd premiera, reformistycznego Nawafa Salama. Dążenie do kompromisu z Hezbollahem spotkało się z krytyką elit politycznych Libanu i innych państw. Dlatego w obliczu osłabienia Hezbollahu po atakach Izraela i podpisaniu zawieszenia broni Francja wraz z USA, Arabią Saudyjską, Egiptem i Katarą zintensyfikowała zabiegi na rzecz wsparcia kandydatury Josepha Aouna (byłego dowódcy Libańskich Sił Zbrojnych), co przyczyniło się do jego ostatecznego wyboru przez libański parlament 9 stycznia br. Pozwoliło to zintensyfikować francusko-libańskie kontakty polityczne i wznowić zaangażowanie Francji w odbudowę Libanu. 17 stycznia Macron odwiedził Bejrut, by podkreślić poparcie Francji dla nowych władz. W marcu Aoun spotkał się ze specjalnym wysłannikiem Macrona ds. Libanu Jean-Yvesem Le Drianem, by omówić reformy administracyjną i systemu bankowego w Libanie. Kilka dni później prezydent udał się do Paryża, co było jego pierwszą wizytą w zachodnim państwie od objęcia urzędu. Poza rozmowami na temat wdrażania zawieszenia broni i reform Macron i Aoun uczestniczyli m.in. w wideokonferencji z tymczasowym prezydentem Syrii Ahmedem asz-Szarą, a następnie z przywódcami innych państw wschodniego basenu Morza Śródziemnego. Trójkonna rozmowa z asz-Szarą, dotycząca napiętej sytuacji na granicy libańsko-syryjskiej, podkreśliła wsparcie Francji dla bezpieczeństwa Libanu i procesu odbudowy relacji między Libanem a Syrią pod nowymi władzami.

Upadek reżimu w Syrii

Upadek reżimu Baszara al-Asada w Syrii stanowi szansę na nowe otwarcie w polityce francuskiej wobec tego państwa. Ambiwalentna postawa nowej amerykańskiej administracji, która chce

Ambiwalentna postawa nowej amerykańskiej administracji, która chce ograniczać zaangażowanie w utrzymanie bezpieczeństwa w regionie, sprzyja zwiększeniu francuskiego wpływu na przemiany polityczne w Syrii.

ograniczać zaangażowanie w utrzymanie bezpieczeństwa w regionie, sprzyja zwiększeniu francuskiego wpływu na przemiany polityczne w Syrii. Wolę polityczną w tym zakresie ilustruje proaktywna postawa Francji wobec Syrii po obaleniu reżimu i efektywna koordynacja z europejskimi partnerami. Tuż po

upadku Asada Emmanuel Macron i kanclerz Niemiec Olaf Scholz telefonicznie porozumieli się w sprawie otwarcia na współpracę z ugrupowaniami, które przejęły władzę w Syrii, mimo że

PISM STRATEGIC FILE

wywodziły się z organizacji terrorystycznych. Ministrowie spraw zagranicznych Francji i Niemiec jako pierwsi przedstawiciele państw europejskich złożyli wspólną wizytę w Damaszku i spotkali się z przywódcą rebelii (później prezydentem) Ahmedem asz-Szarą. W lutym br. Francja zorganizowała z kolei międzynarodową konferencję poświęconą przyszłości Syrii, a prezydent Macron zaprosił prezydenta asz-Szarę do złożenia wizyty w Paryżu, co miało miejsce 7 maja i wywołało kontrowersje we Francji, głównie wśród środowisk prawicowych. Zadeklarował również przekazanie 50 mln euro na pomoc humanitarną i stabilizację kraju. Wezwał ponadto wspólnotę międzynarodową do wsparcia transformacji Syrii, także w obszarze gospodarki i sądownictwa. Macron był orędownikiem szybkiego zniesienia niektórych sankcji europejskich, co wpłynęło na decyzję UE o zawieszeniu w lutym br. sankcji w energetyce, transporcie i sektorze bankowym.

Francji zależy na jak najszybszym ustabilizowaniu sytuacji w Syrii pod nowymi władzami, m.in. poprzez umożliwienie współpracy gospodarczej i inwestycji.

Francji zależy na jak najszybszym ustabilizowaniu sytuacji w Syrii pod nowymi władzami, m.in. poprzez umożliwienie współpracy gospodarczej i inwestycji. Mogą na tym skorzystać firmy francuskie. Odbudowa państwa rządzonego przez ugrupowania wywodzące się z dawnej opozycji daje ponadto szansę na ograniczenie destabilizujących wpływów Rosji i Iranu

w regionie¹⁶. Osłabienie Iranu sprzyja nie tylko procesowi transformacji Syrii, ale też stabilizacji Libanu, dokąd – poprzez Syrię – irańska broń była dostarczana Hezbollahowi. Co więcej, w Syrii pozostają aktywne komórki tzw. Państwa Islamskiego. Ich zwalczanie jest zdominowane przez wspierane przez USA siły kurdyjskie, które kontrolują także więzienia i obozy, gdzie przebywają terroryści i ich rodziny. W obliczu kilkukrotnego sygnalizowania przez nową administrację USA woli wycofania się z Syrii rośnie groźba wzrostu aktywności PI. Z tego względu Francja z jednej strony zapowiedziała wsparcie potencjalnej współpracy nowych syryjskich władz z Globalną Koalicją na rzecz zwalczania PI. Z drugiej zaangażowała się dyplomatycznie w negocjacje porozumienia między władzami syryjskimi a Mazloumem Abdim, dowódcą Syryjskich Sił Demokratycznych – zdominowanej przez Kurdów organizacji działającej na terenach Autonomicznej Administracji Północnej i Wschodniej Syrii. Do podpisania porozumienia doszło 10 marca br. w Damaszku, jednak relacje między stronami pozostają niestabilne. Podkreśliło to skrajnie krytyczne stanowisko strony kurdyjskiej (a także innych przedstawicieli mniejszości i części społeczeństwa obywatelskiego) wobec deklaracji konstytucyjnej opublikowanej w marcu br., która zagwarantowała prezydentowi przeważający wpływ na transformację państwa.

Regionalne wsparcie dla francuskich inicjatyw

Dzięki aktywnej polityce wobec państw arabskich, wspartej silnym komponentem gospodarczym, Francja mogła liczyć na poparcie swoich działań wobec wojny Izraela z Hamasem. Przedstawiciele Kataru, Jordanii, Arabii Saudyjskiej i Zjednoczonych Emiratów Arabskich w maju 2024 r. uczestniczyli w spotkaniu ministerialnym w Paryżu, którego tematem było zakończenie wojny i stworzenie planu odbudowy i zarządzania Strefą Gazy. Szczególnie bliską współpracę z Francją podejmuje Arabia Saudyjska – w trakcie wizyty Macrona w grudniu 2024 r. oba państwa ogłosiły zamiar współorganizacji konferencji poświęconej utworzeniu państwa palestyńskiego, zaplanowanej na czerwiec br. Kraje arabskie krytykowały jednocześnie brak spójności w polityce wewnętrznej Francji, np. zakaz propalestyńskich demonstracji z października 2023 r. Dobrze odebrane zostało z kolei przywrócenie wsparcia finansowego dla agencji UNRWA na początku 2025 r.

¹⁶ F. Bryjka, *Konsekwencje upadku reżimu Asada dla Rosji*, „Biuletyn PISM”, nr 1 (3004), 2 stycznia 2025 r., www.pism.pl.

PISM STRATEGIC FILE

Francji trudniej jest uzyskać jednoznaczne wsparcie państw regionu dla swojego zaangażowania na rzecz ustabilizowania sytuacji w Libanie i doprowadzenia do porozumienia między tamtejszymi partiami w sprawie wyboru prezydenta. Głównym formatem koordynowania działań jest tzw. kwintet, w który zaangażowały się dodatkowo Katar, Arabia Saudyjska, Egipt i USA. Jego efektywność osłabiają jednak rozbieżności w ocenie politycznego skrzydła Hezbollahu – francuskiego

Z perspektywy władz libańskich utrzymanie przez Francję zaangażowania stanowi przeciwwagę dla skrajnie proizraelskiej postawy USA (szczególnie na forum RB ONZ) i wsparcie w potencjalnych sporach z Syrią.

podejścia nie podzielały Arabia Saudyjska, Egipt i USA. Z perspektywy władz libańskich utrzymanie przez Francję zaangażowania stanowi przeciwwagę dla skrajnie proizraelskiej postawy USA (szczególnie na forum RB ONZ) i wsparcie w potencjalnych sporach z Syrią. Szerszym wyzwaniem dla francuskiej i libańskiej dyplomacji jest przekonanie zagranicznych

partnerów do szerszego wsparcia, ponieważ są oni zniechęceni do inwestowania w Libanie przez trwającą od 2019 r. kryzys gospodarczy i niestabilne sąsiedztwo.

Francuskie inicjatywy wobec Syrii mogą zyskać dodatkowe poparcie, ponieważ wpisują się w zapowiedzi administracji Trumpa o zniesieniu amerykańskich sankcji przeciw temu krajowi oraz we wsparcie rządów arabskich dla nowych syryjskich władz. Francja wzywa Izrael do powstrzymania ataków na terytorium Syrii i innych działań, które uderzają w stabilność nowych władz (np. wspierania grup separatystycznych). Zaangażowanie Francji jest krytycznie odbierane przez Turcję – dotyczy to zwłaszcza propozycji francuskiej obecności militarnej przy granicy syryjsko-tureckiej, co wiąże się z wieloletnim wsparciem Francji dla kurdyjskich ugrupowań uznawanych przez Turcję za zagrożenie dla jej interesów.

Do promowania swoich inicjatyw i pozyskiwania dla nich większego poparcia francuska dyplomacja konsekwentnie wykorzystuje też inicjatywy unijne, np. dotyczące rozwiązania dwupaństwowego – Peace Day Effort i Globalną Koalicję ds. Implementacji Rozwiązania Dwupaństwowego. W celu kształtowania unijnej polityki wobec regionu może też wykorzystywać obecność swoich dyplomatów w strukturach Unii. 20 maja 2025 r. na stanowisko specjalnego przedstawiciela UE ds. Bliskowschodniego Procesu Pokojowego powołany został francuski dyplomata Christophe Bigot (m.in. były ambasador Francji w Izraelu). Wraz z przedłużaniem się wojny w Strefie Gazy i narastającym konfliktem z władzami izraelskimi Francja stawiała się coraz aktywniejszym rzecznikiem wykorzystania unijnych narzędzi nacisku – m.in. należała do inicjatorów przeglądu umowy stowarzyszeniowej z Izraelem. Także francuscy europarlamentarzyści najaktywniej podnosili kwestie bliskowschodnie na forum unijnego parlamentu.

20 maja 2025 r. na stanowisko specjalnego przedstawiciela UE ds. Bliskowschodniego Procesu Pokojowego powołany został francuski dyplomata Christophe Bigot (m.in. były ambasador Francji w Izraelu).

Wnioski i perspektywy

Francja usiłuje wykorzystać przemiany w regionie do zwiększenia swojego wpływu na sytuację polityczną na Bliskim Wschodzie, co wpisuje się w jej ambicje mocarstwowe. Zaangażowanie Francji w procesy stabilizacyjne może pozwolić na zbudowanie trwałych powiązań Europy z tym regionem. Ułatwia też demonstrowanie niezależności Francji od USA i zwiększanie jej sprawczości w kształtowaniu polityki UE wobec południowego sąsiedztwa zgodnie z jej interesami. Dużą rolę odgrywa tu osobiste zaangażowanie prezydenta Macrona w działania dyplomatyczne, co ma pokazywać jego zdolności przewodzenia Europie w kontekście wycofywania się USA i jest związane ze zbliżającym się końcem jego prezydentury. Z jednej strony wzmacnia to pozycję Francji względem innych zaangażowanych stron, z drugiej mocniej wiąże poszczególne decyzje z bieżącym kontekstem wewnętrznym (przede wszystkim z rywalizacją polityczną obozu prezydenckiego z RN), co może

PISM STRATEGIC FILE

wpływać na ich trwałość. Działania francuskich władz na Bliskim Wschodzie będą też w większym stopniu wykorzystywane w polityce wobec USA i partnerów europejskich.

Zaangażowanie Francji w regionie – wyróżniające ją spośród państw UE – powodowało, że Izrael w większym stopniu musiał uwzględniać jej stanowisko, choć ta dynamika zmieniła się na niekorzyść Francji po objęciu władzy przez Donalda Trumpa. Stosunki izraelsko-francuskie będą podlegać coraz większym napięciom wraz z kontynuacją działań wojennych w Strefie Gazy oraz innych destabilizujących operacji Izraela w Libanie i Syrii. Niewykluczona jest reorientacja założeń polityki wobec stron konfliktu, np. przyjęcie deklaracji o uznaniu niepodległości Palestyny. Największe możliwości działania Francji w tym obszarze oferuje współpraca w ramach szerszych koalicji – wspólnie z państwami europejskimi oraz arabskimi.

Najwięcej możliwości dla francuskiej aktywności otwiera sytuacja w Libanie – dzięki osłabieniu Hezbollahu i jego porozumieniu o zawieszeniu broni z Izraelem. Pozwala to Francji eksponować swoją rolę we wspieraniu państwowości libańskiej i ochronie jej suwerenności, co tworzy kontrast z działaniami innych państw zachodnich, szczególnie USA. Zakończone sukcesem wsparcie kandydatury Aouna zredukowało ponadto niespójność dotychczasowej polityki Francji, która przejawiała się głównie w jednoczesnym utrzymywaniu kontaktów z Hezbollahem. Ułatwi to Francji przedstawienie Libanowi oferty dotyczącej dalszej współpracy i zwiększy legitymację międzynarodową dla przyszłych francuskich inicjatyw w tym państwie. Pozwoli też odegrać kluczową rolę w procesie odbudowy gospodarczej Libanu. Jako że zgodnie z szacunkami Banku Światowego może ona kosztować aż 11 mld dol., Francja będzie zabiegać o wkład innych partnerów, głównie z państw Zatoki Perskiej. Wyzwaniem pozostanie utrzymywanie się wśród części libańskich elit politycznych przekonanie, że Francja będzie chciała wpływać na wewnętrzną politykę Libanu i chronić swoje interesy, niekoniecznie uwzględniające dobrobyt Libańczyków.

Francja dąży też do wykorzystania rosnących różnic między jej podejściem do regionu a podejściem USA.

Francja dąży też do wykorzystania rosnących różnic między jej podejściem do regionu a podejściem USA. Jest to widoczne szczególnie w Syrii, gdzie władze francuskie (we współpracy z niemieckimi) mają istotny wpływ na kształtowanie europejskiej polityki wobec nowych

władz. Deklaracje wsparcia przełamały ich izolację i mogą wesprzeć konsolidowanie kontroli nad wciąż niestabilnym terytorium. Zniesienie unijnych i amerykańskich sankcji pozwoli stronie francuskiej aktywniej i bezpośrednio uczestniczyć w pomocy nowym władzom Syrii.

Dla Polski, aby zwiększyć jej zaangażowanie i widoczność w tym regionie – w kontekście planowanego wycofania USA z Syrii – korzystne byłoby wsparcie (wraz z innymi państwami UE) francuskich inicjatyw intensyfikacji współpracy z syryjskimi władzami na rzecz zwalczania PI.

Polska może budować swoją pozycję w regionie, koordynując działania z Francją – oba państwa łączą stanowisko wobec wojny w Strefie Gazy i formy zaangażowania, np. w ramach UNIFIL¹⁷. Przestrzeń na proponowanie wspólnych inicjatyw oferuje również format Trójkąta Weimarskiego. W obopólnym interesie Polski i Francji leży także ograniczenie wpływów Rosji i Iranu w regionie. W tym kontekście konieczne będzie wsparcie UE dla reform sektora bezpieczeństwa w Syrii i dalsze znoszenie sankcji, bez czego Rosja wciąż będzie miała narzędzia wymuszania na syryjskich władzach współpracy w kluczowych obszarach.

¹⁷ S. Nowacka, *Znaczenie udziału polskiego kontyngentu w misji UNIFIL dla polityki Polski wobec Bliskiego Wschodu*, „PISM Strategic File”, nr 8 (116), lipiec 2022, www.pism.pl.